

УДК : 159.9

DOI 10.33514/ВК-1694-7711-2023-1(2)-125-129

Момоконова С.А., Жуманалиева Жазгул

Талас мамлекеттик университети, окутуучу

Талас мамлекеттик университети, магистранты

Момоконова С.А., Жуманалиева Жазгул

Таласский государственный университет, преподаватель,

Таласский государственный университет, магистрант

Momokonova S.A., Jumanalieva Jazgul

Talas State University, teacher

Talas State University, graduate student

**БАЛДАРДЫН КОММУНИКАТИВДИК ЖӨНДӨМДӨРҮН ӨНҮКТҮРҮҮ ЖОЛДОРУ
СПОСОБЫ РАЗВИТИЯ КОММУНИКАТИВНЫХ НАВЫКОВ РЕБЕНКА
WAYS TO DEVELOP CHILDREN,S COMMUNICATIVE SKILLS**

Кыскача мүнөздөмө. Бул макалада балдардын коммуникативдик процессин теориялык жактан жакшы өздөштүрүп, ал билимдерди практикада колдоно билүү, балдардын коммуникативдик жөндөмдөрүн өнүктүрүү актуалдуу маселелерден экендиги баса белгиленген. Бүгүнкү күндө эң көйгөйлүү маселелердин бири – бул балдардын интернет булактарына көз каранды болуп, байланып калууларында. Ошондуктан аны чечүү жолдоруна жолдоруна токтолуу абзел. Ал эми баланын мамилелешүү, баарлашуу процессине токтолсок, башка адамдар менен болгон мамилесинин өзгөчөлүктөрү анын өнүгүшүнүн заманбап шарттары менен гана эмес: техникалык прогресс, жалпы компьютерлештирүү, ошондой эле ата-энелик жана коомдук мамилелер менен да аныкталат. Коммуникативдик жөндөмдөр - бул башка адамдар менен өз ара аракеттенүү, компромисс табуу, угуу жана өз оюн айтуу жөндөмү. Балдар үчүн баарлашуу эмне айтууну жана өз оюн кандай формада билдирүүнү билүүнү камтыйт; башкалардын айткандарын кандай кабыл алаарын түшүнүү жана маскешинин сөзүн угуу болуп саналат.

Аннотация. В данной статье подчеркивается, что наиболее актуальными вопросами являются теоретическое овладение коммуникативным процессом детей, умение применять эти знания на практике, развитие коммуникативных способностей детей. Одна из самых неприятных проблем сегодня заключается в том, что дети становятся зависимыми и привязанными к интернет – ресурсам. Поэтому стоит остановиться на путях ее решения. Что касается процесса общения, общения, то особенности взаимодействия ребенка с другими людьми определяются не только современными условиями его развития: техническим прогрессом, общей компьютеризацией, но также родительскими и социальными отношениями. Коммуникативные навыки - это способность взаимодействовать с другими людьми, находить компромиссы, слушать и высказывать свое мнение. Для детей общение включает в себя знание того, что сказать и в какой форме выразить свое мнение; понимание того, как другие воспринимают то, что они говорят, и слушание того, что говорит их собеседник.

Abstract. This article emphasizes that the most pressing issues are the theoretical mastery of the communicative process of children, the ability to apply this knowledge in practice, the

development of children's communicative abilities. One of the most unpleasant problems today is that children become addicted and tied to Internet resources. Therefore, it is worth dwelling on ways to solve it. As for the process of communication, communication, the peculiarities of a child's interaction with other people are determined not only by the modern conditions of his development: technological progress, general computerization, but also by parental and social relations. Communication skills are the ability to interact with other people, find compromises, listen and express your opinion. For children, communication involves knowing what to say and in what form to express their opinion; understanding how others perceive what they say, and listening to what their interlocutor says.

Негизги сөздөр: мамилелешүү, мамилелешүүдөгү көйгөйлөр, коммуникативдик көндүмдөр, тил, сөз, байланыш, коммуникация, коммуникативдик мамилелер, коммуникативдик жөндөмдөрдү калыптандыруу.

Ключевые слова: общение, проблемы во взаимоотношениях, коммуникативные навыки, язык, речь, общение, коммуникация, коммуникативные отношения, формирование коммуникативных навыков.

Keywords: communication, relationship problems, communication skills, language, speech, communication, communication, communication relations, formation of communication skills.

Балдардын коммуникативдик процессин теориялык жактан жакшы өздөштүрүп, ал билимдерди практикада колдоно билүү, балдардын коммуникативдик жөндөмдөрүн өнүктүрүү актуалдуу маселелерден болуп эсептелет. Себеби, баланын инсан болуп калыптануусунда, деги эле коммуникативдүү мамилелешүү процессин теориялык жактан билүү жана практикада аны кантип өнүктүрүү жолдорун колдонуу зарыл.

Азыркы учурда терс тенденцияларынын бири катары балдардын экранга, б.а. смартфонго, компьютер, телевизорлордогу интернет булактарына көз карандылыктары эң көйгөйлүү маселелерден болуп саналат. Мындай көйгөйлөр баланын коммуникативдик өнүгүүлөрүнө өтө терс таасирлерди бергендиктен өтө көйгөйлүү жана актуалдуу маселелерден экендигин баса белгилөө заман талабы.

Мында балдардын коммуникативдик жөндөмдөрүнүн өнүгүүсү эле эмес, ден соолуктарына, психикалык өнүгүүлөрүнө да терс таасирлерди берүүдө, атап айтканда, баса аз кыймыл-аракет кылууда, натыйжада физикалык жактан алсыз болуп, баланын иммунитетин начарлоодо, көрүү анализаторлору начарлоодо, смартфонго байланып, айлана-чөйрө менен байланышы, ойноо иш-аракеттери чектелүүдө.

Ошондуктан балдардын ата-энелери менен тыкыр бирдикте иш алып баруу зарыл.

Ал эми баланын мамилелешүү, баарлашуу процессине токтолсок, башка адамдар менен болгон мамилесинин өзгөчөлүктөрү анын өнүгүшүнүн заманбап шарттары менен гана эмес: техникалык прогресс, жалпы компьютерлештирүү, ошондой эле ата-энелик жана коомдук мамилелер менен да аныкталат.

Деги эле мамилелешүү деген эмне деген суроо туулат.

Мамилелешүү (баарлашуу, байланышуу) – бул бирдиктүү иш-аракеттерден келип чыккан, адамдар арасындагы байланыштардын ортосундагы бир нече пландуу процесс болуп эсептелет.

Коммуникативдүү жагына мүнөздүү болгон мамилелешүү иш-аракеттер аркылуу өз ара маалыматтарды алмашууну өз ичине камтыйт. Коммуникативдүү мамилелешүүдө – тил (сүйлөө) мамилелешүүнүн эң негизги каражаты болуп эсептелет.

Тил – бул вербалдуу коммуникация, б.а. тилдин жардамы менен мамилелешүү процесси. Вербалдуу коммуникациянын каражаты бул коомдук тажрыйбалардын негизинде бекемделген сөздөр. Сөздөрдү үн чыгарып же ичтен айтууга, жазууга да болот. Ал эми кулагы укпаган адамдар үчүн өзгөчө жесттер менен мамилелешүүгө болот [3].

Сүйлөө - эң маанилүү психикалык функция, ал аркылуу адам өзүнүн ойлорун жана эмоцияларын билдирет, өзүн көрсөтөт жана коомго аралашат. Сүйлөө өзүнө мүнөздүү функцияларды аткарышы үчүн тил системасынын бардык компоненттерин: лексикалык, грамматикалык, фонетикалык-фонематикалык толук өздөштүрүү зарыл, ал баланын жашоосунун алгачкы айларында эле башталат.

Коммуникация (байланыш) - бул "ар кандай байланыш субъекттеринин ортосундагы өз ара аракеттенүү процесси, анда маалымат алмашуу жүргүзүлөт. Коммуникативдик процесс эки тараптуу мүнөзгө ээ жана маалыматты калыптандыруу, берүү, кабыл алуу, жана коммуникаторлор менен маалыматтарды колдонуу этаптарынын ырааттуулугун болжолдойт" [8].

Л.С.Выготский тарабынан сунушталган жана иштелип чыккан, ал адамдын психологиялык табияты инсандык функцияларга жана анын структурасынын формаларына айланган адамдык мамилелердин жыйындысын билдирет деп бир нече жолу баса белгилеген [1]. Л. С. Выготскийдин изилдөөлөрүндө балдардын психикалык өнүгүүсүндөгү "бала–бала" жана "бала–чоң адам" мамилелердин өз ара байланышы жана көз карандылыгы чагылдырылган [2].

Ошентип, коммуникация - бул "инсандык мамилелерди жана башка адамды таанып-билүүнү бекемдөө учурунда" коммуникативдик иш-аракеттердин структурасында сапаттык өзгөрүүлөргө алып келген субъекттердин өз ара аракеттенүү процесси [12], өнөктөштөрдүн ортосундагы эмпатиянын, шериктештиктин, эмпатиянын жана өз ара түшүнүшүүнүн эң жогорку деңгээлине жетүүгө мүмкүндүк берет.

Баланын коммуникативдик көндүмдөрүн түздөн-түз калыптандыруу боюнча Л.Р. Мунирова, С. В. Проняева, Е.Г. Савина, О. С. Степина, О. А. Черенков [11] жана башкалар изилдешкен. Бул коммуникативдик көндүмдөрү өнүктүрүү "баланын коомдук жана жеке өнүгүү маанилүү багыты" болуп саналат [6].

Педагогикалык көз караштан алганда коммуникацияны өнүктүрүү – бул "коммуникациянын белгилүү бир генетикалык деңгээлин билдирген жана баарлашуунун формалары деп аталган сапаттык-өзгөчө бүтүн түзүлүштөрдүн алмашуусу" экенин белгилей кетүү зарыл [4].

Мектепке чейинки билим берүүнүн мамлекеттик стандартын киргизүүнүн алкагында [5] мектепке чейинки балдардын сүйлөөсүн өнүктүрүү биринчи даражадагы мааниге ээ болоп эсептелет.

Мектепке чейинки балдар менен сүйлөө иштеринин мазмуну жана методдору жаатындагы педагогикалык изилдөөлөр (В.А. Сохин [9] , О. С. Ушакова [10]) мектепке чейинки балдардын коммуникативдик көндүмдөрүн өнүктүрүү боюнча колдонуудагы методикалык сунуштамалардын кемчиликтерибар экендиги анык. Мисалы, сөз суроо-жооп түрүндө катары диалог жөнүндө түшүнүк методикасы жалпы негизсиздиктин бири болуп

саналат. Бул балдардын байланыш көндүмдөрүн өнүктүрүү боюнча иштин мазмуну жакырланышына алып келет: мектепке чейинки балдар гана суроолорго жооп берүүгө жана аларды суроо үйрөтүшөт. Диалогдук саптардын башка түрлөрү – "билдирүү, түрткү берүү жана аларга болгон реакциялар-көнүл бурулбайт, бирок аларсыз толук кандуу диалог болбойт" [7]. Тилчилер белгилешкендей, диалогдук репликалардын ар түрдүүлүгүн өздөштүрбөй, бала алардын функцияларынын ар түрдүүлүгүн да өздөштүрө албайт, мында коммуникативдик жөндөмдөр жабыркайт.

Жогорудагы аныктамаларга жана терминдердин анализине таянып, биз "жөнөкөй коммуникативдик чеберчиликти", "коммуникативдик жөндөмдү" жана "жогорку тартиптеги коммуникативдик жөндөмдү" баса белгилейбиз.

Ошентип, коммуникацияга үйрөтүү төмөнкү этаптардан өтөт:

- жөнөкөй коммуникативдик жөндөмдү калыптандыруу, башкача айтканда, коммуникативдик актыда колдонулган белгилер системасын тандоо жана ишке ашыруу автоматташтырууга жетпеген жана билимге таянган коммуникация каражаттарын өздөштүрүүнүн баштапкы деңгээли;
- коммуникативдик көндүмдү калыптандыруу-коммуникативдик акт колдонулган белгилер системасын тандоо жана ишке ашыруу процесси аң-сезимдүү жөнгө салуусуз жана көзөмөлсүз ишке ашкан учурда коммуникация каражаттарын өздөштүрүүнүн жогорку даражасы;
- коммуникативдик компетенттүүлүк менен байланыштырылышы мүмкүн болгон жогорку тартиптеги коммуникативдик чеберчиликти калыптандыруу.

Демек, коммуникативдик жөндөмдөр - бул башка адамдар менен өз ара аракеттенүү, компромисс табуу, угуу жана өз оюн айтуу жөндөмү.

Баланын коммуникативдик көндүмдөрүн калыптандыруунун актуалдуулугу коомдун социалдык заказы – баланын социалдык жактан өнүккөн инсандыгын калыптандыруу менен аныкталат. Мектепке чейинки курактагы балдар үчүн баарлашуу эмне айтууну жана өз оюн кандай формада билдирүүнү билүүнү камтыйт; башкалардын айткандарын кандай кабыл алаарын түшүнүү жана маектешинин сөзүн угуу болуп саналат.

Колдонулган адабияттар:

1. Выготский Л.С. Мышление и речь: Избранные психологические исследования. М., 1956. 410 с.
2. Выготский Л.С. Педагогическая психология. Собрание сочинений: В 6 т. Т.6. М.: Педагогика, 1984. 417 с.
3. Кудабаяева Г.Б. Жалпы психология Б-2011
4. Козлова К.М., Алпатов В.В., Сюникова А.В. Проблема понимания терминов «коммуникативные умения» и «коммуникативные навыки» в современной психолого-педагогической литературе / В сборнике: Педагогика и психология: научные приоритеты учёных Сборник научных трудов по итогам международной научно-практической конференции. 2016. С. 26-32.
5. Приказ Минобрнауки России от 17.10.2013 № 1155 «Об утверждении федерального государственного образовательного стандарта дошкольного образования» (Зарегистрировано в Минюсте России 14.11.2013 № 30384) // Российская газета. № 265. 25.11.2013.

6. Савина Е.Г. Формирование умений межличностного взаимодействия у младших школьников в музыкально-театральной деятельности: Монография. Екатеринбург, 2006.
7. Самохвалова Е.А. Анализ подходов к определению понятия «коммуникативные навыки» в отечественной психолого-педагогической литературе // Интегративные тенденции в медицине и образовании. 2015. Т.1. С. 52-56.
8. Сохин Ф.А. Психолого-педагогические проблемы развития речи дошкольников. М: МОДЭК, 2004.

УДК : 159.9

DOI 10.33514/ВК-1694-7711-2023-1(2)-129-133

Момоконова С.А., Жуманалиева Жазгул

Талас мамлекеттик университети, окутуучу

Талас мамлекеттик университети, магистрант

Момоконова С.А., Жуманалиева Жазгул

Таласский государственный университет, преподаватель,

Таласский государственный университет, магистрант

Momokonova S.A., Jumanalieva Jazgul

Talas State University, teacher

Talas State University, graduate student

БАЛАНЫН КОММУНИКАТИВДИК КӨНДҮМДӨРҮН ӨНҮКТҮРҮҮНҮН ӨЗГӨЧӨЛҮКТӨРҮ

ОСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ КОММУНИКАТИВНЫХ НАВЫКОВ РЕБЕНКА FEATURES OF THE DEVELOPMENT OF THE CHILD,S COMMUNICATIVE SKILLS

Кыскача мүнөздөмө. Балдардын коммуникативдик процессин теориялык жактан жакшы өздөштүрүп, ал билимдерди практикада колдоно билүү, балдардын коммуникативдик жөндөмдөрүн калыптандыруу актуалдуу маселелерден экендиги баса белгиленген. Баланын курбалдаштары менен коммуникативдик баарлашуусу бир катар спецификалык өзгөчөлүктөрү менен айырмаланат, алардын арасында коммуникативдик аракеттердин көптүгү жана ар түрдүүлүгү, өтө эмоционалдуулугу, коммуникативдик актылардын стандарттуулугу боюнча коммуникативдик баарлашууну өнүктүрүүнн бир катар этаптары каралган. мектепке чейинки куракта коммуникативдик муктаждыктар үй-бүлөнүн чегинен чыгып, баланын жашоосунда достору жана шериктери пайда болот. Балдардын негизги өз ара аракеттери оюн процессинде болот. Дал ушул оюнда алар оозеки жана вербалдык эмес каражаттарды жана байланыш ыкмаларын, ар кандай кырдаалдарда жүрүм-турум үлгүлөрүн, эмоционалдык реакция ыкмаларын колдонууну үйрөнүшөт.

Аннотация. Подчеркнуто, что умение детей теоретически хорошо овладевать коммуникативным процессом, применять эти знания на практике, формирование коммуникативных способностей детей является одной из актуальных задач. Коммуникативное общение ребенка со сверстниками отличается рядом специфических особенностей, среди которых выделяется ряд этапов развития коммуникативного общения